

ПРЕПОРУЧЕНО

ПРЕПОРУЧЕНО
ЧАСОПИС ПОВЕЉА 3/2017
ДОДАТАК БРОЈ 37

Главни и одговорни уредник
ДЕЈАН АЛЕКСИЋ

Уредник додатка
ГОРДАНА ТИМОТИЈЕВИЋ

Ликовни уредник
ДРАГАН ПЕШИЋ

Издавач
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ”
КРАЉЕВО

За издавача
МИША МИЛОСАВЉЕВИЋ

Уредништво Повеље, 36 000 Краљево, Цара Душана 39
Тел. 036 312 442, e-mail: povelja@mts.rs, веб-сајт: www.kv-biblio.org.rs

Штампа АНАГРАФ, Краљево
Тираж 600

ISSN 1452–3531

ИЗДАНЦИ ПУСТИЊЕ

Избор из савремене прозе Арабијског полуострва

Превео са арапског и приредио МИРОСЛАВ Б. МИТРОВИЋ

повеља

Прејоручено, додаток часописа Повеља,
штампан је захваљујући подршци
Министарства за културу и медије Републике Србије
и Скупштине града Краљева.

ИЗБОР ИЗ САВРЕМЕНЕ ПРОЗЕ АРАБИЈСКОГ ПОЛУОСТРВА

Овај мали избор води читаоце у богат и узбудљив свет Арабијског полуострва са циљем да их упозна са савременим прозним стваралаштвом писаца из Бахреина, Јемена, Катара, Кувајта, Омана, Саудијски Арабије и Уједињених Арапских Емирата. Избор нуди занимљиву збирку прозних дела која карактеришу широке разлике у обрасцу, атмосфери и техникама. Дилеме са којима се суочавају писци овог региона, растрзани између конзервативног друштвеног окружења и Запада, и стална потрага за сопственим идентитетом, најчешће су теме које прожимају њихова дела. То је друштвени феномен са емотивним последицама што даје драматику већини остварења укљученим у овај избор.

*

Арабијско полуострво, или краће Арабија, налази се у југозападном делу Азије, између Црвеног и Арапског мора и Персијског, Оманског и Аденског залива. Обухвата преко 3.000.000 км², већином пустиње, међутим има важну геополитичку улогу због огромних резерви нафте и природног гаса. На територији Арабијског полуострва налазе се следеће државе: Држава Кувајт, Краљевина Саудијска Арабија, Краљевина Бахреин, Држава Катар, Уједињени Арапски Емирати и Република Јемен.

Арабијско полуострво је привукло светску пажњу експлозивним растом и богатством. Почетком 70-их година прошлог века и након економског бума после открића нафте, читав регион улази у период убрзане модернизације што се поклапа са радикалним културним, друштвеним и политичким променама, када многе земље Арабијског полуострва постају независне. Те сложене промене, и позитивне и негативне, освајају машту писаца на тамошњој књижевној сцени. Књижевност се развијала паралелно са економском, друштвеном и поли-

тичком модернизацијом. У почетку су књижевна дела документа и коментари о последицама наглог нафтног богаћења и модернизацији до тада традиционалног начина живота. Писци описују напетости и супротности током сукоба традиционалног са модерним и коментаришу друштвене поремећаје које је нафта донела у регион: сиромашни одједном постају богаташи, али новостечено богатство не доноси обавезно срећу. Класне разлике унутар друштва све су израженије и људи заборављају на традиционалне обавезе и бригу за оне који су мање успешни од њих. Долазак великог броја страних радника у регион, ствара нову категорију становника која не учествује у подели богатства од нафте. Улога и статус жене су осветљени у многим делима, често кроз теме о проблему самосталности у избору љубави – жене су понекад суочене са губитком живота само зато што су имале храброст да воле човека по сопственом избору.

Мада спутани патријархалним друштвеним нормама које ограничавају њихова трагања, аутори у потрази за променама, демократијом, слободом и једнакошћу, указују на неопходност изласка из постојећег друштеног стања и потребу преласка на другачији, савременији начин живота. Њих све више занима проблем идентитета, потом људска права, учешће жена у друштвеном животу, а некада табу теме религије, политике и секса све чешће су присутне у књижевним делима.

Развој кратке приче као независне форме у земљама Арабијског полуострва нема уметничке корене, већ је директно повезан са појавом новина и штампе, што уосталом није јединствено само за Арапско полуострво и арапски свет. Новине, због ограниченог простора, радо прихватају краће књижевне форме па су прве кратке приче биле у форми чланака који су се најчешће бавили широким спектром друштвених тема и социјалним питањима. Тек од 1940. године почиње да се посвећује озбиљна пажња уметничком стилу тих прича.

После Другог светског рата, новине и часописи ревносније се баве и културним питањима па тако објављују велики број прича, укључујући – а то је био нови почетак – многе преводе са француског, енглеског и руског језика. Тако се између 50-их

и 60-их година прошлог века по новинама и часописима Арабијског полуострва често могло наићи на прозу Мопасана, Самерсета Мома, Чехова и других писаца.

*

Историја савремене арапске књижевности стара је тек нешто више од два века, међутим то се не односи на цео арапски свет, посебно не на Арабијско полуострво. Проза – која укључује кратке приче и романе – први пут се појављује у региону на почетку 20. века. Најранија књижевна дела настала су у Кувајту, вероватно захваљујући студентима који се враћају у Кувајт после школовања у иностранству где су били изложени утицајима западне и савремене арапске књижевности. Прва кувајтска кратка прича аутора Халида ал-Фаража објављена је 1928, четрдесетих година прошлог века појављују се прве приче у Бахреину, педесетих у Емиратима, а седамдесетих у Катару. У Оману се то дешава после седамдесетих када на власт долази Султан Кабус.

Када је и питању савремена кувајтска књижевност, доскора су писци били првенствено заокупљени ирачком инвазијом на земљу и каснијем ослобађању. Негде од 2005. године јављају се свежи гласови са новим, различитим темама, посебно у роману и краткој причи који доминирају. Пре свих то су Бусејна ал-Иса, Сауд ал-Сануси, Али Хусејин ал-Фелкави, Басима ал-Енези, Хамиди Хамуд, Мона ал-Шамари и Јусеф Калифа. Они почињу да пишу у време нафтног бума и снажног развоја кувајтске економије. Мада су стварали у веома традиционалном друштву, нису презали да пишу и о друштвено-политичким проблемима кроз које је пролазило кувајтско друштво у ери брзог развоја, појавама моралног посртања у друштву и традицији и њеном утицају на заостајање у културном развоју земље. Млада генерација је више отворена за нова догађања и културу која долази из спољашњег света и одбацује традицију која јој изгледа сувише старомодна. Међу кувајтским ауторима посебно је интересантна Лејла ал-Осман (1943), без сумње најпознатији писац кратких прича у Кувајту. Њена дела, романтична и метафорична, често испуњена симболима испреплетаним са реалношћу и маштом, преведена су на многе језике и привукла су позорност читалаца и ван арапског света.

Зачетак уметности кратке приче у Бахреину почиње после Другог светског рата и проналаска нафте и значајних друштвених, политичких и књижевних промена. Поред пресудне улоге средње класе у ширењу политичке и друштвене свести, за развој и процват кратке приче у Бахреину велику заслугу има и утицај књижевника из арапских земаља, посебно Египта, чији су писци и њихова дела били књижевна и политичка инспирација. У Бахреину су пре појаве штампе локалне кафане и салони појединачно били трибине и места за размену гледишта и идеја. Рана дела приказују друштвене недоумице у брзом развоју бахреинског друштва. Прву кратку причу „Збуњена жена” написао је бахреински писац Махмуд Јусуф 1941. У почетку су писци под утицајем романтизма, док се од 60-их прошлог века окрећу реализму, а затим, почетком 70-их, друштвеној критици. У последње време поједини бахреински писци су надреалисти.

Значајнији писци прозе у Бахреину: Махмуд Јусеф, Ахмад Салман Камал, Али Сајар, Мохамед Абд ел-Малек, Ахмад ал-Хецеири, Абд ел-Кадер Акил, Аиша Абд Алах Гхулум, Халед Лори, Ахмад ал-Мудхин, Махди Абдулах, Абд ел-Азиз ал-Мосави, Суад Ахмад ал-Кхалифа, Масума Али ал-Мутава, Арва Хасан ал-Сајед, Меха ал-Мецин, Хасан бу Хасан, Мохамд ал-Маџед, Абд Алах Али Кхалифа, Мунира ал-Фадел, Халаф Ахмад Халаф, Наим Ашур, Џамал ал-Хајат, Фарид Рамадан, Фавзија Рашид, Амин Салех.

Уједињени Арапски Емирати су федерација седам држава на југоисточној страни Арабијског полуострва: Аџман, Дубаи, Фуџеира, Шаржа, Рас ал-Кхаима и Ум ал-Кувејн. Емирати убрзано постају једна од најлибералнијих земаља у арапском свету. Многи фактори обликовали су књижевни и културни пејзаж земље од стицања независности. Први и најзначајнији међу њима је образовање – на исти начин како је допринело порасту националне свести и књижевном буђењу у већини савремених арапских земаља. Мада је књижевно стваралаштво релативно нова појава, супротно општем гледању, савремена емиратска књижевност није инфериорна у поређењу са другим земљама Арабије. Прво су се почетком 20. века појавили писци поезије, док

се појава прозе поклопила, мање-више, с временом уједињења седам емирата и почетком истраживања нафтних извора. Крајем шездесетих и почетком седамдесетих у Емиратима се појављује кратка прича, данас најпопуларнији облик прозног стваралаштва. Пионири тог жанра су Абд Алах Сакар (1952) из Дубаија и књижевница Шејха ан-Накхи (1952) из Шарже. За разлику од поезије, кратке приче и драме, роман је књижевна форма у Емиратима која је и даље у повоју.

Емиратски писци често су критички расположени према стању у друштву сматрајући да конзервативно друштво затворено у себе и уроњено у табуе, никад неће бити погодно тло за стварање праве књижевности. Једна од чешћих тема у прози емиратских писаца је положај жене у друштву у периодима пре и после проналаска нафте, мада је жена, и у делима писаца мушкараца и жена, стереотипно пасивна и снисходљива.

Познатији емиратски писци: Абд ал-Азиз аш-Шархан, Суад ал-Урајми, Мухамед ал-Мур, Абд ал-Хамид Ахмад, Абд Алах Сакар, Мирјам Фараж, Салма Сејф, Али Абу ар-Риш, Асма аз-Заруни, Рихаб ал-Килани. Маха Гаргаш, Фатима ал-Мазруи, Радва ал-Белуши, Ајша ал-Кааби, Ибтисам ал-Муала, Басема Јунес, Мариам ал-Гафли. *Шахинда* Рашида Абд Алаха ел-Нуамија, чији одломак је део овог избора, сматра се за први емиратски роман. То је љубавна прича обмотана елементима епске поезије и народног усменог стваралаштва. Објављен 1971, роман приказује традиционални начин живота људи из региона пре проналаска нафте, посебно њихов однос према мору и пустињи.

Блиске везе између политичког система и крутог верског ауторитета вехабија дуго времена су блокирале културни и друштвени развој Саудијске Арабије. Веома традиционално саудијско друштво представљало је главну препреку у модернизацији књижевних форми. Ставови вехабија да уметност мора бити у складу са исламом, гушили су књижевно стваралаштво. Саудијци нису реаговали на велике промене које су се десиле у другим арапским земљама (Ирак, Тунис, Либија, Египат, Сирија), револуционарни потреси овде нису наишли на плодно тло. Већина Саудијаца је прих-

ватила ограничена политичка, људска и грађанска права у замену за краљевску финансијску великодушност.

Многе књижевне форме, попут романа и драме, нису заступљене све до најновијег времена. Промене у књижевном пејзажу дешавају се током последњих двадесет година, када долази до отварања саудијске књижевности према процесима експериментисања и модернизације књижевних форми. Овај процес видљивији је последњих неколико година када се савремени саудијски писци, живећи у земљи између декадентног богатства и горког сиромаштва, без устручавања и у великим детаљима баве темама арапског „забрањеног троугла” – религијом, политиком и сексуалношћу. Посебно је запажена „револуција” код младих саудијских књижевница које, без преседана, померају границе објављивањем саудијске верзије приповедачког жанра „Чик књижевности” – проза жена писаца за жене читаоце са веома слободним темама. Књижевна атмосфера се мења, нова генерација пише о деспотизму и декаденцији и жени као сексуалном фактору, а не жртви подложној хировима патријархалног друштва. Тако је у последњој деценији драматично повећан број дела која се баве женама и у којима је експлицитна сексуалност доминатна. Међу „непристојним писцима” који су окривљени за нарастајући феномен сексуалног садржаја у савременој саудијској прози је и Сибат ел-Харез. Њен први роман *Они други*, објављен у Бејруту 2006. године, сматра се за прво дело у земљама Залива са темом лезбијске љубави.

Значајнији саудијски писци: Абд ел-Рахман Муниф (1933–2004), Гази ал-Госаиб (1940–2010), Турки ал-Хамад (1953), Абдо Кхал (1962), Јусеф ал-Мохамид (1965), Раџа Алем (1970), Раџа ал-Санеа (1981), Самар ал-Мукрин. Лејла ал-Џухна (1969) је међу књижевницима који храбро дижу вео тајни и нуде истину о скривеном, нелагодном и дискриминаторском животу. Она анализира, истанчаним стилем, порекло нетолеранције у традиционалном саудијском друштву. Део њене прозе преведен је у овом избору.

Оман је земља са веома интересантном и богатом историјом, која је често присутна и у савременој књижевности ове земље. Као и код других земаља региона, мла-

да књижевност Султаната је блиско повезана са развојем штампе. У поређењу са искуствима других арапских земаља, оманска кратка прича је заиста млада: прво дело овог жанра је збирка прича Ахмеда ибн Билала *Зиг смрти*, објављена 1981. године, у којој он живо описује период сукоба, нереда и борби пре доласка Султана Кабуса на власт. Аутор је и два романа: *Песак и лед* (1988) и *Учишељ Абд ал-Разак* (1989). Познатији омански писци прозе су: Махмуд ал-Хусајби (1927), Садик бин Хасан Абдани (1944), Али бин Абд Алах ал-Калбани (1956), Али ал-Маари (1958), Хамад бин Рашид (1960), Фатима Мухамад Шабан (1965), Хавла Хамдан ал-Захири (1969), Гоха ел-Харти (1978) и други.

Махмуд ар-Рахби (1967) је писац великог распона интересовањима. Прву збирку кратких прича *Кайије зрада* обавио је 1993. године. Јунаци његових прича често су жртве унутрашње колебљивости и забринути за разумевање појма части. Тако херој његове приче „Стара слика”, која је представљена у овом избору, није способен да се одупре оковима традиције. Ар-Рахби се такође бави историјом и традицијом Омана. Приче које су фокусиране на тему прошлих обичаја, заправо су мале студије о променама у оманском друштву.

Књижевност у Катару је релативно млада, али са великим потенцијалом. Дела савремене књижевности почињу да се јављају почетком 70-их прошлог века. Значајна карактеристика књижевне сцене је скоро исти број жена писаца колико и мушкараца. Кулсум Џабер (1958) је пионир међу катарским књижевницима, прва која је објавила збирку кратких прича (1973).

Познатији катарски писци: Џамал Фајез, Абд ел-Кадир ал-Емири, Халед С. Ал-Кхатер, Кулсум Џабар, Нур ас-Саад, Лоулова ал-Миснид, Захра Јусеф ал-Малки, Бахиа Абд ар-Рахман ал-Бакер, Амина ал-Имади, Нура ал-Кхатер, Абд ел-Азиз ел-Махмуд. Кратка проза „Повратак” Џамала Фајеза (преведена у овом избору) прича је о путнику који је одлучио да се, жудећи за топлином завичаја, врати у земљу и поред молби своје драгане да остане у туђини. Усхићење по доласку на аеродром убрзо је замењено незадовољством и разочарењем када открива прави разлог неочекиваног дочека.

Јеменска књижевност се брзо развија, а жанр кратке приче постаје све важнији. Као и у другим арапским земљама, тек у 20. веку кратка прича и роман постају занимљиви за читаоце у Јемену, уз поезију која је раније била доминантна. Проза у Јемену почела је да се развија касније него у другим земљама. Тек шездесетих година прошлог века заживео је облик савременог приповедања. После револуције 1962, која је обележила крај теократске владавине дуге један век, прозно стваралаштво пружа корене. Већи део ране јеменске прозе преноси одређену друштвену и политичку поруку, са мање-више отвореним агитовањем против британске колонијалне власти. Један од првих књижевника који је прешао са националистичких и патриотских тема на уметничку прозу, био је Мухамед Абд ел-Вали (1941–1973). Током кратког и динамичног живота написао је на десетине кратких прича и два романа. Зејд Мутну Дамаж (1943–2000), чија се проза нашла у овом избору, још један је од класика јеменске приче. Његов роман *Талац* је синтеза локалног колорита, историје и фикције.

Јеменска проза добија на популарности када аутори напуштају социјални реализам који је дуго владао у арапском свету. Нова генерација аутора буну се против површног и досадног стила традиционалних писаца и прихватају се интересантнијих и сложенијих тема, које старији писци сматрају контроверзним, као што су религија, једнакост полова, политичка криза, историја, питање идентитета, положај маргинализованих група и жене у друштву. Последњих година жене су коначно успеле да се пробију на књижевну сцену са темама које су наишле на подршку, мада још увек није заблистало неко велико уметничко име међу женским писцима.

Значајнији јеменски аутори: Мухамед Абд ел-Вали, Ахмед Заин, Марван Гафори, Мохамед ал-Гарби Амран, Хабиб Сорори, Гамал Хасан, Самир Абд ел-Фатах, Сафа ал-Хабал, Вациал-Ахдал, Абд ел-Карим ар-Разихи.

Јеменска књижевност се данас развија брже него што је то било у прошлости и када су у питању књижевне слободе, у Јемену је сасвим могуће објавити дело високог политичког набоја, па чак и она у којима се критикује власт. Међутим, с обзиром на актуелну интервенцију страних сила на Јемен ради геополитичке доминације, тешко

је рећи како ће то утицати на развој осиромашене нације, укључујући и њен културни пејзаж.

Мада су књижевна дела са Арабијског полуострва можда скромнија по квалитету у поређењу са стваралаштвом других арапских земаља, она су често неправедно занемарена у контексту главних токова савремене арапске књижевности и мање су предмет проучавања и критичког разматрања. Међутим, млада књижевност овог региона плодно је тло за истраживања. Детаљније представљање књижевности ових земаља – па и на српском језику – омогућиће дубље разумевање друштвено-економских и урбаних трансформација кроз које ове земље пролазе у последње четири деценије.

Сва дела пред читаоцима преведена су са арапског оригинала. Приликом транскрибовања арапских речи и имена коришћена је упрошћена арапска транскрипција, што не умањује њихову читљивост.

Мирослав Б. Митровић
У Београду, августа 2017.

Масума Али ал-Мутава ПРОКЛЕТА ПАЛАТА

Једног дана старији син је изгубио свест у кући. Супруга је позвала мужа који је био на послу како би га обавестила да је одвезла сина санитаром у болницу. Муж је оставио све послове и одјурио у болницу, не обазирјући се на казну због одласка с радног места и губитак плате. Ово није било први пут да јури кући или у болницу због болесног сина, и пре је био упозораван да ће добити отказ, али није било другог излаза јер на њему лежи сва одговорност за породицу.

Све што им је лекар рекао у болници, било је: Треба сачекати два дана на резултате претрага. После два дана лекар је обавестио породицу да је детету потребна хитна операција пресађивања коштане сржи у иностранству.

Али, шта је са трошковима операције?! Родитељи су били у паници. Мајка се посветила послу не би ли нешто зарадила, а и отац поче да ради прековремено. Породица је кренула да прикупља прилоге из хуманитарне касе и објавили су у новинама и часописима апел за помоћ. Али, и поред свега тога прикупљена свота беше недовољна, а времена све мање.

Упињали су се супруг и супруга још више, узели су и зајам, али износ је и даље био недовољан, а син је пред њима из дана у дан све више копнио. Људи су осећали велику самилост према родитељима, сви су покушавали да им помогну, али уз сви милосрдност на коју су наилазили, сума је и даље била није била довољна.

Међу онима који су саосећали, била је и млада жена која је радила заједно са дететовом мајком, али на посебном положају – супруга је, наиме, била у рачуноводству, док је ова била начелница одељења. Та млада жена показала је велико саосећа-

14 / *Препоручено*

ње са приликама у којима се нашла колегиница и исказала је јасну спремност да помогне. Тим пре што је била богата, а сума потребна да се подмире трошкови операције није прелазила неколико хиљада динара...¹

И једнога јутра млада жена је обавестила колегиницу да је спремна да да преостали износ за операцију. Супруга је била избезумљена, али овога пута од радости. Према договору, требало је да посети младу жену у њеној кући ради преузимања новца. И супруга је навече кренула ка њој. Изненадила се када се зауставила испред здања са адресе написане на парчету папира јер то није била кућа, већ огромна вила, или, боље речено, палата. Мада је сумњала у адресу, притисла је звоно на вратима и ускоро зачула глас младе жене како је позива да уђе. Обрадовала се јер није погрешила адресу. Кренула је у кроз башту ка кући која је била удаљена неколико метара, све док није зачула, кроз околно жбуње, глас младе жене. Ова је била у базену.

„Ох, чаробног ли живота” – рече у себи супруга, убеђена према оном што је видела и богатству које млада жена поседује, да ће добити потребне новце. Пришла је базену насмејана и угледала младу жену како плива. Разменише осмехе и поздраве. Затим је млада жена пружила руку молећи је да јој помогне да изађе из воде. И супруга је пружила руку, међутим тог тренутка ју је млада жена повукла у воду и оборила у базен!

Супруга није знала да плива па поче да виче и млатара и рукама и ногама по води из страха да се не удави, док се млада жена звонко кикотала позивајући је да се усправи и стане јер дубина воде на месту где је упала није прелазила један метар. Супруга се усправила осетивши неизмеран стид због понашања који је изазвао смех. После неколико тренутака млада жена је престала да се смеје, извињавајући се због непријатне шале.

Супруга је осећала понижење и одвратност због понашања младе жене, њеног смеха и њене шале. Пожелела је, када би могла, да одмах напусти ово место, међутим синовљево лице појавило се пред њом па је ућутала и снабдела се стрпљењем. Обе су изашле из базена и кренуле ка соби за пресвлачење. Млада жена је тамо затражила

¹ Бахреински динар је око 2,2 евра
(Прим. прев.)

од супруге да јој помогне у свлачењу мокре одеће, што је ова учинила. Затим је кренула да помогне супрузи да осуши своју одећу. Међутим, тај покушај није био невин – супруга је осетила како је млада жена додирује по интимним деловима тела... У почетку је мислила да су ти додири били нехотични, али се после неколико тренутака уверила да су били са наумом. Сикнула је на младу жену, заборављајући потребу за новцима, говорећи јој „Ти се болесна”. И пожурила, осећајући одвратност и гађење, да напусти овај пакао. Али, шта је са лечењем сина?

Пролазили су дани, родитељи су наставили, упињући се, да траже и прикупљају новац који им је недостајао, но без успеха. Дечак је пред њиховим очима из дана у дан слабио, а они су отписали избављење изгубивши веру у наставак борбе...

Док је супруга једног дана, тужна и сломљена, седела у канцеларији, пришла јој је млада жена и осмехујући се позвала да је, у замену за живот сина, посети у њеној палати само на једно вече... Наравно, супруга је разумела шта се крије иза позива, међутим другог излаза за спас сина није било. И покорила се пред својом немоћи. Отишла је те ноћи младој жени да би јој се придружила у ономе што одступа од природног. Потом је узела од ње новац и изашла, остављајући иза себе проклету палату и тренутке стида. И вратила се са новцем. Два дана после супруг је одвео сина у иностранство ради операције, док је она дане и ноћи проводила у молитвама, тражењу опроста у болу... Болу од понижења и срамоте...

После извесног времена вратио се супруг са здравим и излеченим сином. Кућу је испунило весеље и изнова се раширио спокој. Сви су заборавили на тренутке болести, бола и слабости у којима су живели...

Али, радост није потрајала. Једнога дана дошла је млада жена код супруге и дала јој видео траку на којој је забележила интимне тренутке који су се одиграли међу њима. Супруга беше као громом погођена и сручи се на младу жену погрдама, али јој ова запрети да ће траку послати њеном супругу уколико је не посети у палати те ноћи!

Супруга је проклињала себе, не једанпут већ десетине пута, међутим није желела да руши кућу, није желела да је муж остави и није желела распад породице. И при-

хватила је, против своје воље, да себе уништи. Отишла је младој жени, али ју је подсетила на њено обећање да ће ово бити последњи пут... Међутим, није то био последњи... И на велику жалост... Сусрети који су уследили били су на тражење супруге која се навикла, усхитила и заволела ову изопаченост... И разболела се... Настављени су сусрети две жене, све док супруг није то открио и развео се од жене... После развода супруга је прешла да живи са младом женом у њеној палати...

Све док једног дана палату испунише полиција и лекари хитне помоћи који су пристигли како би извукли из базена тела младе жене и супруге... Утопиле су се због великог пијанства... И нема снаге и моћи осим у Алаха...

Зејд Мутиу Дамаж ИЗГУБИО САМ МАЈКУ

– Господине, изгубио сам мајку...

Човек га и не погледа већ продужи брзим узрујаним кораком, а дечак настави да хода упоредо са њим.

– Госпођо... Изгубио сам мајку...

Жена га погледа попречно и махиално опипа своју ташну. Дечак настави да иде за њом све док није дошао да почетне тачке. Поставио је себи границе које не сме прећи на тротоару испред велике продавнице у приземљу огромног облакодера.

– Поштовани господине... Можете ли ми помоћи?

Човек га погледа, држећи руке у топлом капуту, и продужи даље.

– Изгубио сам мајку.

– Ох, наћи ћеш је, драги мој...

Из очију му потекоше топле сузе. Упињао се да се не препусти тузи и плачу из страха да не изгуби разборитост која у овом тешком тренутку треба да му помогне да не залута у лавиринту овог дивљег града и изгуби мајку из круга чије границе је исцртао на тротоару испред велике продавнице у приземљу огромног облакодера.

Осетио је потребу да се одмори... Прогутао је пљувачку и покуша да се сети места где се раздвојио од мајке. Пара му избијаше из носа и устију. То га подсети на шпанског бика у арени.

Мајка се побринула, пре изласка из куће, да га обуче у вунену одећу да га заштитите од таласа хладноће и мраза. Како је само била нежна према њему! Проверила је,

када је коракнуо са њом преко кућног прага, да би се уверила да је све како треба. Поправила отвор вуненог пуловера на његовом врату и учврстила вунену, украшену капу на глави. Такође је проверила да су му на рукама вунене рукавице.

Наваљивао је да поведу њиховог снажног пса по имену Марадона, али мајка му рече:

- Идемо у град који се разликује од других.
 - Али, увек смо са нама водили пса, мама.
 - Да, у предграђима, сине... Али ово је град и ту је понашање другачије.
 - Остаће у колима...
 - Нећемо га водити.
 - Зашто?
 - Да га не украду.
 - Плашиш ме, мајко.
 - Сешћемо на воз.
 - Ја бих више волео да останем са Марадоном.
 - Желим да упознаш други свет.
 - Зашто?
 - Обогатићеш своје знање. Уосталом, већ си одрастао... Донекле.
- Мајка се осмехну, а и он се насмеја јер ће упознати овај други свет.

- Господине... Ако бисте били љубазни.
- Одмакни се од мене!

Човек га је изненадио грубошћу, али дечак је био упоран и обратио му се по дру-
ги пут:

- Не тражим од вас милостињу.

Човек га погледа љутито.

- Изгубио сам мајку, само вас молим да ми помогнете да је пронађем.

Човек га пажљиво одмери док је овај и даље ишао поред њега. Приметио је да де-
чакова уредност и леп изглед не говоре да је скитница.

Дечак у томе виде зрачак наде, али му човек добаци:
– Мајка ће те тражити и сигурно наћи. Не брини.

Дечак накратко застаде гледајући у човека док је овај хитро претрчавао на супротну страну улице у страху да се не угаси семафор за пешаке.

Истовремено, са супротне стране улицу је прелазила стара жена журећи ка тротоару на коме се налазио дечак.

– Госпођо...

– ...

– Да ли ми можете помоћи?

– Како?

– Изгубио сам мајку... У ствари, она је мене изгубила.

Жена застаде размишљајући, што се видело на њеном лицу.

– Да ли ћете ми помоћи?

– Ох, колико год је могуће, драго дете.

Много се обрадова и обузе га усхићење због племените душе коју је тако жељно тражио на овом тротоару.

– Где си је изгубио?

– Ушао сам са њом у ову велику радњу. Заједно смо шетали по њој... Мајка је била заузета куповином оног што јој треба, а ја занесен посматрајући разне играчке за децу које нису биле на мајчиној листи за куповину... И... И...

Сустиже га малаксалост већа него је могао поднети, па се наслони на уличну светиљку, полако се спуштајући на тротоар.

Жена га ухвати за руку и крену са њим ка вратима радње која је баш тог тренутка затварала своје излоге.

Згрчио се уз врата велика радње... Дремеж је почео да му милује очне капке.

Није навикао да буде будан до овако касних сати... Светла су блистала, али је про-

мет саобраћаја донекле смањен. Појавише се групице људи, који су углавном излазили из ноћних локала, тетурајући се и грохотом се смејући. Клонуло тело почело је постепено да се спушта а прсти његових руку савијених око колена почеше се лагано одвајати.

Нагло се тргао, застрашен, и прсти руку поново се спојише, овога пута иза главе, док му се ноге испружише напред.

Мрмљао је у себи: „Моја мама... Храбра жена... Јунакиња... Никад не очајава... Поседује непоколебљивост мушкарца...”

Прсти руке почеше поново да се у тишини раздвајају, једни за другим, и клизе са врха главе да би се најзад спустили на груди...

Наставио је у полусну: „Мајка ће ме наћи. Сигурно ће ме свугде тражити, испод сваке канте за ђубре, у свакој улици, на свакој станици...”

Уздахнуо је задовољно. „Моја мама је херој... Она је сада на путу ка мени!”

Ојачао је шум његовог дисања, а на уснама се појавио осмех.

Џамал Фајез ПОВРАТАК

1.

Вече беше веома хладно... Небо испуњено снегом... Пешаци се заштитили вуненим капутима... А бескућници по улицама пале ватре... Био је у својој соби... Заузет спремањем одеће коју је стављао у кофер... Није упалио ватру, нити се умотао у топлу одећу... И поред хладне просторије, осећао је другу врсту врелине, не телесну, која му је изједала срце.

Тргао се, прекинувши паковање, када је осетио врхове прстију који се успињу уз његово раме.

– Ти? Од када си овде?

Гледајући га у очи, насмејана, она рече:

– Ниси осетио моје присуство, па чак ни мој улазак?

Приближила се и обгрлила му рукама врат.

– Шта је са тобом? Ах... То више ниси ти, – бацила је поглед на његову одећу – и даље си упоран? – Померио је главу уместо одговора. – Ипак, – додала је, – жудим за тобом, и ти то добро знаш. У шали му је помиловала врх носа. – Нећеш наћи сличну мени, једино ја могу да удовољим твојим жељама... Тамо нећеш наћи неког попут мене.

– Већ сам одлучио.

– Али ја те желим, не могу без тебе!

Склонио је њене руке са врата... Наставио је да слаже одећу у кофер... Села је на дрвену столицу близу њега... Била је задовољна да га посматра неколико тренутака... Није ју погледао... Загњурила је врхове прстију у таму своје косе... Устала је... Он је наставио, заокупљен својим послом... Накашљала се... Није се осврнуо... Узела је своју торбицу са стола, отворила врата стана и рекла:

– Излазим, врата нећу затварати... Чекаћу твој телефонски позив вечерас.

2.

Када се пред њим, кроз прозор авиона, указао њен лик... Заблисташе сузе... Склизнуше низ образе... Поглед му је био прикован за њу... Надошла су помешана осећања стрепње и радости и то га разнежи... Грize га савест због одласка... И поред тога, покушао је да се усредсреди на оно што види... Улице које су се изгледале попут црних нити... четвртасте и дугуљасте куће... Кола која је раздвајао по моделима, бојама и различитим величинама... Дрвеће дуж улица и путева... Људе, камење, затим потрес авиона када су задњи точкови додирнули писту.

Пре него што се авион зауставио, био је први који је устао... И пре него су стигле степенице за путнике, први се нашао код излазних врата... Једна рука се спустила на његово лево раме... Угледао је стјуардесу која га моли да се врати назад... Није то учинио... Показала му је руком да јој ослободи пролаз... Померио се у страну, али се није повукао унатраг... Прошла је поред њега и с напором отворила врата... Дубоко је уздахнуо... По други пут је спустила руку на његове раме... Погледао је у њу... Показала му је да изађе из авиона... Оклевао је и даље је гледајући... Застао попут детета натераног на непознат терен... Неке од нас радују нове ствари у животу, међутим у тренутку када им се приближимо, оклевамо и не налазимо објашњење за неуобичајено понашање... Стјуардеса је, насмејана, поновила молбу показујући руком ка излазу... Климнуо је главом у знак одговора... Покушао је да хода... Није успео... По други пут, али безуспешно... Суздржавала је бес замоливши га да крене... Извинио јој се климањем главе... Провирио је напоље... Затим погледао у њу... Дубоко је уздахнула...

Насмејан, поновио је извињење покретом руке... Она је ставила руку на свој струк и савила главу надесно... По други пут је бацио поглед напоље... После колебања, кренуо је веома успорено напред... Силазио је низ степенице полако, гледајући десно и лево... Што се више ближио крају, све више је оклевао... Појачала се потиштеност... Када су му ноге додирнуле земљу, кренуо је између изненађених радника ка аутобусу, попут уплашеног детета.

Ушао је у аутобус... Зурио је у празни простор испред врата за улазак путника... Био је последњи који је изашао... Застао је пред улазним вратима зграде... Осврнуо се око себе... Посматрао је пристигле путнике... Било је ту и много других људи... Оних из безбедности, радника и других који су држали фотоапарате и примицали се јурећи према њему... Сликали су га... Осећао је како га срећа милује... Испуњава... Нестао је страх... Осећао је да није погрешно оног дана када је одлучио да се врати... Потврдио је да је његово путовање била грешка... Одужило се његово одсуство... И приметио је... Кад год би кренуо, пратили су га сниматељи, и кад год би се насмејао повећало се шкљоцање апарата... Одједном... На ум му паде да упита... Приближи се једном од њих:

– Али, како сте сазнали за мој повратак? Никог нисам обавестио.

– Ваш повратак? О каквом повратку је реч? Извините, чујте, не знам о чему говорите, али укратко... Да вам објасним, ово је такмичење за најбољу фотографију путника који је последњи пристигао... А сада, можете ли се насмешити за сликање, господине?

Стајао је као укопан гледајући у њега... На тренутак му застаде дах... Обузеше га стање снажне фрустрације... Жеље да се насмеје и решеност да се врати својој плавуши.

Бусејна ал-Иса

МАПА ЛУТАЊА

Први дан
Мека. Велика џамија.
7. зу-л-хиџа 1431²
12:16 послеподне

До тог тренутка све је било како се само пожелети може. Сомаја је скоро завршила четврти обилазак око Кабе³, опчињена узвишеношћу тренутка док се кретала између стотине хиљада ходочасника; њене усне натопљене знојем величале су Алаха.

Била је исцрпљена, поглед јој је лутао изнад стотине хиљада глава које су испуниле простор. Свет је био прстен који се вртео у круг. „Одазивам се теби, Алаху, одазивам” – понављала је шапатом. Баџила је поглед надесно и уочила Фејсалов затиљак – био је неколико корака испред ње. Између свих погнутих глава, обријаних, ћелавих, покривених, црних глава, сивих, белих, знојавих – могла је њега да види. Баџа поглед налево, ту је света Каба, њен покров је скупљен, камење стиснуто у подножју, изнад њих бело платно које се завршава црним, позалаћеним прекривачем. Осећала је ознојену малену руку у својој. Погледала је у њега. Убрзао је корак како би је пратио. „Ох, Машари. Да ли си се уморио?”. Он је одречно климнуо главом.

Њихов ход се успорио како су се приближавали Јеменском углу⁴ Кабе. Место је било закрчено. Када је закорачила босим ногама на мермерну стазу боје кафе, дигла је десну руку према Каби, усађеној у срца муслимана целог света. „Алаху екбар!”⁵ – узвикнула је, држећи Машарија левом руком.

² Зу-л-хиџа: 12. месец исламске лунарне године (Прим. прев.)

³ Каба: (арап. коцка) централно светилиште ислама, грађевина у средини Велике џамије у Меки, (Прим. прев.)

⁴ Јеменски угао: јужни ћошак Кабе (Прим. прев.)

⁵ Алаху екбар: Алах је највећи (Прим. прев.)

⁶ Абаја: арапска дуга хаљина од разних материјала (Прим. прев.)

Тада су се сударили са групом азијских ходочасника који су ишли држећи се за руке и Машаријев длан се одвојио од њеног. Сوماја је осетила бол у рамену а тело јој је одгурнуто два корака напред. Спотакла се о крај своје абаје⁶. Када је повратила равнотежу и поново усправила, више га није видела. Погледала је око себе. Нестао је.

Сوماја се поново осврнула. Бујица људи се узбуркала и повукла је у своје таласе. Поче викати „Машари! Не мичи се! Не мичи! Остани ту где јеси!” Затим, када је схватила да може бити на смрт изгажен, мало је оклевала па повика „Машари! Крени! Крени!”

⁷ Ихрам: огртач хаџија (Прим. прев.)

Погледом је чешљала кроз пукотине између људских тела. Мајушни дечкић попут њега може бити било где. Ноге су јој се укочиле а срце лудачки ударало. Сударила се о нечије голо раме и осетила влагу на образу. Преко ноге јој је прешао точак инвалидских колица. Од хиљада тела обучених у беле ихраме⁷ и црне абаје, створен је чеп. Тада поче да дозива „Фејсал! Фејсал!”. Између стотина хиљада глава могла је да га види.

Тог тренутка Фејсал се окренуо. Угледао је Сوماју како врешти, бледа лица и црвених очију. Јурнуо је ка њој, пробијајући пут између тела ходочасника, као неко ко плива узводно, успут примајући на десетине удараца и пљуски по лицу и раменима. Када је коначно био испред ње, она поче да га вуче за ихрам, гледајући га пренераженим погледом из кога је избијао страх. И поред тога што није била способна да изустни ни једну разумљиву реченицу, он је одмах све схватио. Машари је нестао.

Између њих се обрела скупина ходочасника из Африке и они се присилно раздвојише. Сوماја је била принуђена да против своје воље изађе из прстена ходочасника који су кружили око Кабе. Фејсал је дигао руку у ваздух, попут јарбола и увао је што је гласније могао „Сوماја! Сوماја!”. Обоје су веслали пробијајући се у правцу оног другог. Када су им се руке среле, он је зграби за зглоб шаке и повуче ка себи. Напустише прстен обиласка. „Не брини, наћи ћемо га. Ти га тражи у дворишту џамије, а ја ћу код улаза.”

Фејсал је резоновао да треба пратити струју људи. Нема сумње да је ток однео његово дете. Мршави Машари, малецки, крчки. Како је лако да га однесе ова река људског меса. Поче да јури кроз масу. Трчи и вришти. Сوماја такође, попут њега, трчи и гласно дозива. Налећу на десетине леђа и руку ходочасника. Примају ударце и шамаре по лицу, али настављају да трче.

Хрлили су из својих срца, испуштајући престашене крике, као да су зашли у пакао.

Мека. Велика џамија.

7. зу-л-хиџа 1431

1:36 послеподне

После сат времена Фејсал је схватио да мора учинити нешто више од овог уплахиреног трчања. Талас тела око њега узбуркао је читав свет. Бели и црни таласи међусобно се смењују у прстену чији је центар Каба, а на рубу стоји Фејсал, уплашен да ће круг вечно да се врти. Вртлог људи игра око њега. Када би сви прекинули обилазак само на пет минута? Али круг не престаје да се окреће, а тебе на његовом најудаљенијем рубу за собом вуче страх.

Погледом кружи по месту. Можда је малиша удаљен од њега два метра, а он не може да га види. Примакао је дланове устима и повикао „Машари! Машари!”. Појурио је према људској гомили код Макам Ибрахима⁸. Шта ако је Машари пао? И небројена маса га прегазила и здробила му кости? Зашто нас није позвао када зна бројеве наших телефона? Окренуо је леђа Каби и потрчао, онолико колико особа може да трчи у гужви, до најближих врата Велике џамије. Испред врата су стајали људи у војним униформама са значком на грудима на којој је писало „Снаге за ванредне ситуације”. Запенушао је пред њима „Машари се изгубио! Изгубио се!”. Дахтао је, са чела му цури зној, из очију избија стрепња. Погледаше га намрштена чела,

⁸ Макам Ибрахим: место где је према предању отисак Мухамедовог стопала (Прим. прев.)

не разумевајући ни реч од онога што је рекао. „У чему је ствар, хаџија?” Извадио је свој ајфон из џепчића на кожном каишу који је опасивао његов ихрам. Показивао је војницима, једном за другим, слику свог сина. „Нестао је” понављао је као да сам себи рецитије трагедију. Стојећи између хиљада пари сандала и сударајући се са исто толико долазећих ходочасника, дигао је телефон високо предајући се неумитној истини.

На правоугаоном екрану телефона појавила се Машаријева слика. Обучен у црну пиџаму са знаком Бетмена на грудима. Фејсал поче да описује сина официру као да слика није била довољна. „Црна, густа коса, дебеле обрве, светлог тена, веома мршав. Изгледа као да има пет година, а има седам. На себи носи наранџасту мајицу, беж панталоне. На врату младеж, недостаје предњи зуб.”

„Када је нестао?” „Пре сат времена”. „Где је био?” „У дворишту џамије”. „Ви сте Кувајчанин?” „Да.” Официр је узео моторолу и пренео вест о Машаријевом нестанку. Фејсал је осетио мучнину у грудима непрестано понављајући официрову поруку „Кувајтско дете, старо седам година, носи наранџасту мајицу, има младеж на врату.” Али, није поменуо јајицу на образу, ни боју панталона, ни зуб који недостаје. И најважније, није указао на сићушност његовог сина за кога би неко рекао да има пет година. Пропустио је пуно детаља који говоре какав је Машари. „Панталоне беж боје” поновио је Фејсал. „Све ће бити добро, иншала⁹.” „Добро?” „Бог ће нам помоћи. Наши људи су на свим излазима. Ако га неко види, јавићемо вам. Дајте ми ваш број телефона и вратите се на место где сте га изгубили. Немојте губити време овде. Наставите са потрагом.” Ућутао је неколико тренутака пре него је упитао: „Зар нећете да организујете групу за потрагу?” Официра га погледа уздржавајући се да се не насмеје. „Групу за потрагу!?” Фејсал је био упоран: „Мој син је нестао.” Официр је слегнуо раменима: „Имамо преко три милиона хаџија, човече...” И наставио: „Како да питате океан за једну кап? Три милиона хаџија и нестало дете. Па они се губе сваког часа, деца, старци, жене. Због чега се он разликује од других?” Шта он жели? Да се заустави обилазак Кабе?

⁹ Иншала: ако Бог да (Прим. прев.)

Фејсал је, збуњеног погледа, остао као прикован. Као да не верује шта је чуо. „А мој син?” Официр је климнуо главом жалосно „Тражите га. Немојте више губити време. Ако га неки од наших људи виде, одмах ћемо вас известити.”

Фејсал је дао официру број телефона, затим се окренуо и далеко отрчао. Трчао је не верујући да је сада на њему да сам прође цео овај пакао.

Махмуд ар-Рахби СТАРА СЛИКА

Честитари су испунили улаз, а непрекидна колона кола и даље је пристизала у правцу куће његовог оца. Салих, утонуо у размишљање, дочекује их, док му поглед лута негде далеко. Замишљао јер прву брачну као највећу милину: како ће јој подићи вео са лица и како ће се она покорити и лебдети са њим у неизмерној пијанству. Кад год му приђе један од пристиглих гостију, ништа не размишља, само укочи црте лица, рашири очи и снажно му стисне руку десницом поздрављајући га. Све то ради, док су му мисли на другом месту, тамо где ће његова супруга клекнути, прилежна и клонула од стискања руку током целог дана, огрнута дебелим, зеленим плаштом попут збрчканог шатора. Скинуће га полагаано и спретно, затим котрљати рукама по њеним раменима, све док се не домогне целог тела. О свему томе је сањарио пред честитарима који су се стално смењивали, док су му из држања избијали мушкост и снага.

Затим се почели, један за другим, да одлазе. Када би неко кренуо, Салих би устао са места где је седео подвијених и прекрштених ногу међу званицама, да га испрати. Гост би надвио главу над Салихово уво и, погледом кружећи по онима што су седели, шапнуо:

– Прва брачна ноћ, ах. Прва брачна ноћ.

Тада би се затрела рамена преосталих гостију и широм отворила скупљена уста. Пошто су отишли сви мушкарци, салом је завладала изненадна тишина. Остали су Салихов отац, клатећи се полузаспао на свом месту, и једно уснуло дете кога су заборавили родитељи. Није дуго потрајало, једно од њих се ускоро вратило, пребацило га преко рамена и изашао.

У простору за жене одјекивали су снопови вриске и дугих урлика, док су зарђала грла извијала песму протегнутим гласом пратећи младожењу у правцу собе. Ушла је Салихова мајка, са упорним осмехом на уснама, и дала му знак да приђе.

Салих се вукао оклевајући – жудња га је подбадала а вриска одвраћала. Мајка га поведе, држећи га за руку, у жариште круга у коме се писка најгласније разливала. Ту му поглед по први пут паде на тело супруге, прекривено тамнозеленим шалом. Мајка га ћушну песницом дајући знак да уђу у собу и закључају врата за собом. По први пут су се Салихови прсти испреплетоше са прстима његове жене. Водио ју је у тишини, затим посадио да седне на кревет и вратио се да закључа врата.

– Добро вече, Фатима.

– ...

– Непрестано ћутиш? Сви су већ отишли.

– ...

– Не плаши се, ја сам твој муж.

Дигао је руку изнад њене главе а затим је спустио низ леђа где је висио крај зеленог вела. Полако га је повукао и појавило се лице супруге црвено као сок од нара.

Раширише се топлина, дремеж и сурма¹⁰ на његовом бледом образу а на уснама му се оцрта широк осмех пијанства. Али убрзо се намршти, јер девојка се забезекнула кад га је видеела, упињући се да испусти снажан врисак из грла стиснутог у дугој тишини. Салих престао маче руке и усправи се.

– Ниси то ти, ах. Ко си ти?

– Твој супруг, Фатима. Салих!

– Ниси ти Салих, ти ниси онај са слике.

– Смири се.

– Одмакни се од мене. Ти ниси онај кога сам видеела на слици.

– Рекао сам ти, ја сам Салих. Слика коју су ти дали је стара. Ја сам Салих.

Фатима снажно крикну и тело јој задрхта. Салихове црте лица се заледише, вене на телу набрекоше. Она јурну према закључаним вратима и снажно их затресе. Када

¹⁰ Сурма (перс.): боја за косу и обрве
(Прим. прев.)

се вратила, очајна, стаде се ударати по грудима. Одмаче се од њега и, тетурајући се, промукло јецајући, скљока на кревет. Млатарала је рукама попут утопљеника, покушавајући да врисне, што јој није полазило за руком.

Напољу су шапорили осмеси бодрења и славља. Када је Салих завршио са девојком и изашао попут осветника са високо уздигнутом крпом по којој се ширила крв, појавила се радост на лицу његове мајке и оних који су чекали. Јурнуше у правцу непокретног тела и окренуше га. Зној се преливао са њеног лица, а на врату промаљале пруге нежног плаветнила.

Лејла ал-Џухна

40 ЗНАЧЕЊА ОДРАСТАЊА

(Одломак)

4.

Како растем тако са мном расту многе ствари, а прва међу њима је патња. Кад год бих додала годину више, и патња је бивала већа и споро се повлачила. Толико пута сам помислила да сам предодређена за њу. Покушала сам да проникнем зашто је мени досуђено да растем у њеној сенци, али сам касније схватила да је патња људска неминовност и да нема човека а да није у невољи. Усуд ми је – о жалости – да моја патња увек буде велика, јер судбина сваког свесног бића је да пропати двапут: прво, зато што је патња, мање или више, заједничка судбина сваког створења, а друго зато што се свака јединка суочава са сопственим мукама.

Најчудније је то да – и поред све патње – не желим свој живот да мењам за неки други. Каква је вајда да животарим други живот са свим његовим сложеним мукама? Јер сваки живот носи своје последице, патње, неиспуњене наде, пролазне радости, очајања и ведрине. Нема спокојног живота, нити једноставног и обичног. Сваки је устројен на посебан начин. Не желим да мењам свој живот, само хоћу да проживим управо његова искушења, и ништа више. Вероватно зато ће ми она обогатити живот. Додаће му смисао који му тренутно недостаје. Учиниће га дубљим него што је сада. Али никад неће донети промене свим оним дугим годинама које вучем за собом, а које се зову: Мој живот.

5.

Све сам старија, ускоро ћу напунити четрдесет, и ова књига ће бити, ако буде објављена, моја трећа књига. Прва је објављена када сам имала двадесет седам година и њој су претходила нагомилана незадовољства. Што се тиче друге књиге, изашла је када сам имала тридесет седам и летње кише су јој претходиле. Сва је прилика да ће овој књизи претходити неки рат зато што растем – како сам докучила пре неколико тренутака – у сенци ратова. Сваку десету годину мог живота обележило је пустошење које није било могуће не видети. Била сам сведок три рата, свет се мењао око мене и све се дешавало тако близу, на обалама Залива: први рат између Ирака и Ирана, други одмах после окупације Кувајта од стране Ирака и трећи када је Америка покорила Ирак. Код првог била сам дете. Сећам се добро када је спикер на вестима најавио да ће саудијска телевизија престати да директно преноси борбе између две сестринске муслиманске земље¹¹. Код другог рата бејох девојка која је плакала у ноћи 17. јануара 1991.¹² не схватајући ште се дешава и зашто се баш сада дешава? Код последњег била сам жена по свим критеријумима, сама, сетна, која је мислила да се божја милост иселила негде далеко. Није знала како ће протећи остатак њеног живота, али је желела да прође са што мање мука. Мука које нагризају душу попут капи слане воде које годинама пристижу једна за другом и нагризају малу стену – не онако како је потребно, већ како се збива.

¹¹ Рат је обележен преносом уживо борби са фронта (Прим. прев.)

¹² Акције за избацивање ирачких трупа из Кувајта почеле су 17. јануара 1991. ваздушним и морнаричким бомбардовањем (Прим. прев.)

Рашид Абд Алах ел-Нуаими ШАХЕНДА

Шахенда је главна личност истоименог романа о животној девојке коју судбина води у руке њрговаца робљем. Са омразом према свету и жељом за осветом она пролази кроз мучне ѡренуишке и многобројне патиње, да би је коначно пронашао заповедник краљеве страже, током лова у пустињи, и одвео је у дворца. Остатак приче почиње на страницама које следе.

(Одломак)

*

Шахенда је покорно пошла са супругом заповедника страже у велики дворца окружен зидинама. Унапред је знала намеру ове госпође да је преда другој госпођи. Можда вишег положаја, међутим неће се много од ње разликовати... Осетила је како у дворцу мирише на порок... Али, чим се сетила својих патњи... И своје прошлости, и бацања у наручја многих мушкараца... Постаде покорна... Чак јој мирис порока почео стишавати гнев... И дошла је до краљице...

– Господарице моја... Ово је Шахенда... Дар мог мужа вама... Она, господарице моја, има златне руке за све чега се прихвати...

– Приђи, Шахенда... Седи поред мене...

– Опростите господарице...

– Седи кћери... Седи, о Шахенда...

Затим краљица погледала у жену заповедника страже и рече:

– Имаш овакву лепотицу, а скриваш је код себе?

– Не, никако. Ми смо вама на услузи... У потпуности... Ево вам је уз поздраве које вам шаље мој муж...

И тако је успео наум заповедника страже и Шахенда поста краљичина миљеница... И успела је да утиче на њу да притисне краља и постави заповедника страже за везира у новом министарству... Притисак је био од стране краљице... И од стране првог министра...

Први министар је често посећивао краљицу и Шахенда је препознала односе који су их повезивали... Дворац је велики... И много је застора... И свако чује и зна.. Међутим, главни актери тих односа често не знају... То је било стање у дворцу...

*

Шахенда је тада била најлепша у дворцу... Постала је најпознатија дворска дама... Први министар би осетио радост када би срео Шахенду... Краљица је осетила да се први министар повија ка Шахенди... И сматрала је да је најбоље решење да је упозна са својим супругом краљем... Шахенду је изненадила ова намера... Јер не постоји жена на свету која нуди љубавницу свом мужу... Најзад је решила да ту ствар расправи са краљицом...

– Кћери моја, године си провела у овом дворцу... Па како можеш тако нешто питати? Живот у дворцима је друга врста живота... Односима у њима не господаре само осећања... Овде владају жудња за влашћу... Угледом... Богатством... Господарењем... Наклоност ка променама... Завере... Сплетке... И оно што је ван зидина дворца нормално... Унутар њих није нормално... Свако од нас има своју властиту краљевину... Краљ има свој свет... И ја имам свој свет... И сваки појединац овде има свој свет... И ти ћеш имати свој свет...

*

Заиста, живот у дворцу је друга врста живота... И представила ју је једног дана краљу... Гледао је у Шахенду, затим у своју жене, па рече:

– Све жене су отишле... Међутим, ова је друга врста жена... Имаш ли још нешто?

– Не...

И краљица је изашла... Шахенда је покушала да јој се придружи... Али ова затражи од ње да остане у соби док краљ не заврши вечеру. И Шахенда је чекала... Дуго је чекала... И није много месеци прошло, постала је наложница краљу у великом дворцу...

*

– Господару, Бог те је даривао богатством... Колико год потрошио на породицу, увек ће ти остати... И није појмљиво, ни у ком случају, оставити претек у ризнице... Не знам, мој господару... Чула сам одавно... А тада бејаш на почетку путовања за Сахел, да мртвачки покрови немају цепове.

– О чему ти то причаш?

– Господару мој... Зато што те волим... И зато што страхујем за тебе... И јер мој стомак привија дете чији си отац... Желим да се једног дана каже како је твоја епоха била доба дарежљивости и племенитости... И да је твој народ у твоје доба живео срећан... И поштован... И трговина оживела.. Умножиле се школе, окончало сиромаштво и нестали просјаци...

– О Шахенда... Увек сам имао потребу за женом која ми неће говорити само о љубави и верности... Желео сам жену која ће ми скренути пажњу на погрешне одлуке које сам доносио у тренуцима срцбе... Јер од својих министара, стражара и свих око себе само слушам речи дивљења за све што учиним... Мене су поставили за краља... Не, већ за божанство... А ти си, Шахенда, сасвим различита врста жене... Нисам ја божанство... Понекад тражим дечије играчке да се играм њима... У животу сам лишен многих уживања...

– Ти си, господару мој, живо биће попут нас... Али, Алах те је изабрао да будеш на месту где су снага и утицај... А то је кушња... Не знам... Ја заиста видим у теби снагу... А знам да је снажан човек милостив, племенит човек који жели добро својој породици и народу...

– Колико жена имам, о Шахенда?

- Не знам... Има их много...
– Осећам да имам само једну... А то си ти.

*

Кренуше шапутања по дворцу... И заиста, када велики кадија уђе у приватне краљеве одаје, значење тога беше да ће се тамо закључити два уговора... Уговор о разводу и уговор о браку... Међутим, овога пута двор беше збуњен по питању нове младе... Ко је она? Из ког је племена? Из које земље? И који је циљ женидбе? И ко је нова распуштеница која ће се придружити харему?

И изашли су велики кадија и сведоци... Једина која је знала шта се дешава у дворцу била је Шахенда... Тада ју је поздравио велики кадија речима:

– Нека је са срећом, господарице моја...

Очи јој засузише јер ово беше први пут у животу да прима честитања... И то каква! Честитања на чијем завршетку беше титула о којој ни сањала није... Господарице моја!

И сручише се честитања дворских дама, бивших супруга и принцеза и то постаде савршена ствар... И она поста најмоћнија жена у дворцу... Јер само је она, заједно са краљем, суделовала у доношењу свих одлука...

Прошло је неколико месеци, и родила је принца Фајеза... И поред свег угледа... И љубави који су је окруживали... То је није узбуђило... Као нарасло узбуђење када је ономад постала краљица...

БЕЛЕШКЕ О ПИСЦИМА

МАСУМА АЛИ АЛ-МУТАВА, школовала се у Бахреину, где је на тамошњем универзитету дипломирала математику. Магистрирала је педагогију на универзитету Св. Жозеф у Бејруту. Докторирала на Каирском универзитету на теми философија педагогије – методологија предавања математике. Пише чланке за новине, романи, кратке приче, ТВ драме. Ради као ванредни професор на учитељском факултету Бахреинског универзитета. Објавила роман *Окови су сломљени*, као и више збирки кратких прича: *Тешко њој због немара*, *Сагорели џрнци*, *Фатална хаљина*, *Жена у мушкарцу*, *У мојим сећањима сунура*, *Сенка коју сунце не дошине*. Аутор је већег броја ТВ емисија („Слике из живота” и др.) као и драмских ТВ серија („Невероватна зора”, „Јесења жетва” и др.).

ЗЕЈД МУТИУ ДАМАЖ (1943–2000) рођен у Ал-Накилејну, Јемен. Син оснивача политичке партије Ал-Ахрар (Партија слободних), основно верско образовање добио у свом селу. Користећи богату очеву библиотеку, рано чита књиге о књижевности, историји и политици. Основну школу завршио у Таизу 1957. Већ следеће године отац га шаље у Египат где завршава средњу школу 1963. На Каирском универзитету уписује права 1964, али после две године студирања мења мишљење и уписује новинарство. Тада се испољавају његове књижевне склоности. Политичке чланке и ране приче објављује у часопису *Ал-Јемен ал-џадида* (Нови Јемен). На очев позив враћа се у Јемен 1968. и узима учешће у револуционарним активностима борећи се против ројалиста који су подржавали срушени режим имамата. Студије није успео да заврши јер се потпуно посветио политичким активностима. Посланик у првом изабраном парламенту у земљи, гувернер провинције Махвит. Као дипломата био је амбасадор Јемена у Ку-

вајту (1980), а 1982. изабран је за члана сталног комитета владајуће партије Народног конгреса. Члан је Удружења јемених писаца и Афро-азијских писаца.

Објавио је збирке кратких прича *Чудовишће ал-Хавбан* (1973), *Шкорпион* (1982), роман *Талац* (1984) преведен на француски, енглески, немачки, руски, јапански и шпански и убраја се међу 100 најбољих арапских романа 20. века. Затим су ту збирке кратких прича *Мост* (1986) и *Туговања девојчице Мајаса* (1990), мемоари *Изненађење и зајанености* (2000). Посмртно му је објављена збирка кратких прича *Жушиишо* (2001) и роман *Ал-Ахмади школа*.

Умро је у 57. години у Лондону, остављајући иза себе широк опус дела која су обогатила јеменску и арапску књижевну сцену и сасвим заслужено га ставили у ред значајних арапских књижевника.

ЦАМАЛ ФАЈЕЗ (1964) један је од најпознатијих катарских писаца кратке приче. Цамал Фајез Кхамис Мубарак ас-Саид рођен је у Дохи 1964. Дипломирао географију на Катарском универзитету 1988. Руководио Одсеком за културне активности при одељењу за омладинске активности и деловање при Министарству културе, уметности и наслеђа Катара. Члан оснивачког Комитета писаца и књижевника Катарског универзитета. Водио је радионицу креативног писања при Филмском институту Дохе 2013. Кратке приче почео да пише 1986. године. Објавио четири збирке: *Сара и скакавац* (1991), *Плес на ивици ране* (1997), *Смрт и рођење* (2003), *Када се шуга осмежује* (2008). Приче су му преведене на енглески, шведски, руски и француски. Неколико његових прича уврштено је у радио-серију „Заливске приче”.

БУСЕЈНА АЛ-ИСА (1982). Дипломирала је на колеџу за пословну администрацију Кувајтског универзитета 2005. године, а касније и магистрала (2007). Објавила је пет романа и једну збирку есеја. Први роман *Иршишам ла јусма (Нечујни судар)* појавио се 2004. године. Оснивач је радионице за креативно писање. За своја дела награђивана је у земљи и иностранству. Удата, запослена је у државној служби.

МАХМУД АР-РАХБИ је рођен је у селу Сурур провинције Самаил у Оману. По завршетку средње школе уписао се на универзитет Мухамед 5. у Мароку. Тамо је био изложен утицају две велике личности: Абд ел-Килито и Мухамад Абид ел-Џабари. Добитник је награде „Султан Кабус” за културу, уметност и стваралаштво. Поред писања новинских чланака (расправа, студија), Махмуд ар-Рахби писао је романе и кратке приче. Од романа познато је дело *Халимова маја* и збирка кратких прича *Језерце заборава* из које смо изабрали ову причу.

ЛЕЈЛА АЛ-ЏУХАНИ (1969) рођена у Табуку на северу Саудијске Арабије. Дипломирала енглеску књижевност на Универзитету Краљ Абд ел-Азиз у Медини. Магистрирала а затим докторирала у области образовања/психологије. Написала већи број кратких прича и романа. Њен роман-првенац *Љубав увек остијаје* објављен је почетком 90-их прошлог века. Затим следе романи *Ојустшошени рај* (1998), *Доба незнања* (2007) и *40 значења одрастања* (2009). Добитница је већег броја награда за свој књижевни рад.

РАШИД АБД АЛАХ ЕЛ-НУАИМИ (1937), рођен у емирату Аџман Уједињених Арапских Емирата. Члан је владајуће породице овог емирата. Средњу школу завршио у Катару, дипломирао инжењерство нафте на Каирском универзитету 1967. Био на неколико високих положаја у влади Емирата, између осталог министар спољних послова Емирата 1977–2006. Поред многих чланака објављених по новинама и часописима, аутор је првог романа у Уједињеним Арапским Емиратима – *Шахенда*, који је објављен седамдесетих година прошлог века, у свит настанка Уједињених Арапских Емирата.

ИЗВОРНИК

Масума Али ал-Мутава, *Сенка без сунца, Приче из стварности*, збирка кратких прича, (Ал-Ајам ли-наири, прво издање, 2010, стр. 27–31)

Зејд Мутиу Дамаж, *Туговања девојчице Мајаса*, (Ahzan al-bint Mayasa), збирка кратких прича, Визара ас-сакафа ал-Јеменија, 1990, стр. 38–47.

Џамал Фајез, *Ал-Аид, Адванцед Арабиц Литератури Реагер, Роуџледџе, Оксон*, 2016, стр. 94–96.

Бусејна ал-Иса, *Маја лушања, (Harait at-tejhi), Дар ел-Арабија лил-улум наширун, Бејрут*, 2. издање, 2015, стр. 13–18,

Махмуд ар-Рахби, *Језерце заборавана, (Birka an-nisjan), Vizara at-turas va sakafa, Sultanat Oman*, 2006, стр. 9–12.

Лејла ал-Џухна, *40 значења ограсићања, (40 fi taani an akbar), Dar el-adab, Bejrut*, 2009, стр. 5.

Ашид Абд Алах ел-Нуаими, *Шахенда, Ahbar el-jovm*, 1974, стр. 128–131.